

Kaynak Kitap Bu mu?

RIFAT N. BALI

1 980 sonrası Türkiye'sinde biraz "kaybolan değerler" ve biraz da "mozayik" söylemi içinde gündeme gelen genelde azınlık ve özelde Yahudiler genellikle pek araştırma konusu olmamışlardır.

Bu tür boş bir bilgi ortamında bir takım "araştırmacı" sıfatını taşıyan yazarlar azınlıklar ile ilgili araştırmalar yapmaya yeltenmişler ancak bunu yaparken de faydadan çok zarar yaratmışlardır, zira nesnel ve yansız bilginin yok sayılabileceği bir ortamda bu tür "araştırmacılar" doğruluk dereceleri belirsiz bir yığın bilgiyi ardı ardına sıralayıp "araştırma" diye okurun önüne sunmuşlardır.

Bu tür kitapların mümtaz bir örneği Betül Gedik'in *Eski İstanbul Hayatı ve İstanbul Yahudileri* kitabıdır. Yazar önsözünde kitabını "konuya ilgi duyanlara belli ölçüde yardımcı olmayı amaçlayan bir kaynak olarak alınması gerektiğini" belirtmektedir. Bu da olayın vehametini arttırmaktadır, zira bir dizi hatalarla yayımlanmış ve "araştırma" kitabı olma iddiasında olan bu kitabı kaynak olarak kabul edip yararlanılacaksa, yanlışlar katlanarak sürüp gidecektir demektir.

Bir kere münhasıran İstanbul Yahudiler'ne ait bir inceleme olma iddiasında olan kitabın kapağı bir Selanik Yahudi kadın kartpostalı ile süslenmiştir. Doğaldır ki, okur bunu bilemeyecektir, zira kitabın künyesinde kapak fotoğrafı hakkında hiç bir bilgi verilmemiştir, fotoğrafı İstanbul Yahudi kadını olarak kabul edecektir. Kitabın dipnotlarının künyeleri ya yanlış (örneğin Siren Bora yerine Sinem Bora) belirtilmiş, ya da atıfda bulunulan kaynağın sayfa numaraları belirtilmemiştir. Fatih dönemi ile ilgili kaynak gösterilen L.P. Dabbağyan'ın kitabı tarih araştırmasından ziyade Yahudileri kötülemeyi amaçlayan bir kitap olup yazarın geçmiş yazıları (örneğin *Orta Doğu* gazetesinde yayımlananlar) aynı amaca hizmet eden yazılardır. Kitap baştan başa dizgi hataları ile doludur. Kamondo bazen Kamondo, bazen Kamando (sh. 62), bazen de Komando diye yazılabilmektedir (sh. 55).

Bu kitabın bir misyonu da Osmanlı İmparatorluğu'nda Yahudiler arasında siyonizmin mevcut olmadığını kanıtlamaktır. Siyonizmin bir "melanet" akım olarak algılandığı Türkiye'de bu misyonun Türkiye Yahudileri için "mantıklı" olduğu iddia edilebilir ancak Türkiye'de Siyonizmin mevcut olmadığı iddiası da ilmi mesnetlere dayanmaz. Kitabın diğer bir misyonu da Yahudilerin Türki-

ye'de sadakatlarını kanıtlamaktır. Bu da Yahudiliğini neredeyse gereksiz bir takı gibi gören Tekinalp'in Türkçülüğü ve Galanti'nin ulusçuluğu vurgulanarak yapılır. Bu yapılırken Bodrumlu Avram Galanti, Milaslı Galanti olur (sh. 86). Herhalde yazar Milaslı Gad Franko ile Bodrumlu Avram Galanti'den Milaslı Galanti'yi üretmiştir!

Kitabın sonunda yer alan sözlüğün ne amaca hizmet ettiği belli değildir. Herhalde hizmet ettiği amaç yanlış ve/veya eksik bilgi vermektir zira çoğu bilgiler yanlış veya eksiktir. Örneğin Alliance Israélite Universelle kurumu yanlış izah edilmiş, herhengi bir Türkçe/Osmanlıca sözlükte bulunabilecek olan, berat, arşın cevaz, ferman, tedricen, tuğra gibi sözcüklerin anlamları belirtilmiş, Goldschmidt Okulu'nun Aşkenaz Cemaati'nin okulu olduğu belirtileceğine "önemli bir cemaat merkezi" olarak tanıtılmış, "Hanuka" bayramı "Hanuku" bayramı olmuş, Ester Kira'nın soyadı olan Kira bir sözcük haline gelmiş (!) ve buradan yola çıkılarak tamamen uydurma bir anlam türetilmiştir!

Kitabın kaynakçası gülünç ve/veya hazin bir manzara arz etmektedir. Hahamhane nizamnamesi, "Hamamhane" nizamnamesi olmuştur! Tekinalp kitabının yazarının adı olan Jacob M. Landau'nun adının konulmasına gerek görülmemiştir. Kitabın içinde herhangi bir atıfta bulunulmadığı halde tescilli bir antisemit ve de Nazi Partisi kuramcılarında olan Theodor Fritsch'in kitabı kaynak olarak gösterilmiştir. Kitapta dönmeler ile ilgili herhangi bir atıf olmamasına rağmen, dönmelerle ilgili olarak Abdurrahman Küçük ve bir Arap kaynağı kaynakçada yer almıştır, buna benzer şekilde yararlanılmadığı halde bir dizi yayın kaynakçayı süslemiş, ve bu şekilde yazarın etraflı bir araştırma yaptığı izlenimi verilmek istenmiştir. Gad Nassi'ye ait ve Avram Galanti'yi inceleyen bir makeden yapılan bir alıntı traji-komik bir şekilde "Avram Galanti'nin *Tiryaki* dergisinde yayımlanan yazılarında" şeklinde Galanti'ye ait bir yazı olarak sunulmuştur! Ayrıca *Turkismus und Panturkismus* kitabının da Tekinalp'e ait olduğu belirtilmemiştir.

Kitabın sonunda yer alan ve "Bu belgeler Ergun Hiçyılmaz

Betül Gedik

Eski İstanbul Hayatı ve İstanbul Yahudileri

Pera Orient Yayınları, İstanbul
1996, 160 sh.

maz Koleksiyonu'ndan derlenmiştir" cümlesi ile sunulan "belgeler" arasında bulunan ve sh. 148 ve 149'da yer alan Yahudi tipleri ayrı bir gülünçlük örneğidir. Kitabın bir özetinin *Yeni Yüzyıl* gazetesinde yazı dizisi olarak verildiği tarihte bu tiplerin alındığı kaynak "Nicholas de Lange'in çizimiyle Yahudiler Dünyası (İletişim Yayınları)" olarak belirtilmiştir. Burada da bir hata vardır, zira Nicholas de Lange gravürleri yapmamıştır, sadece *Yahudi Dünyası* kitabının yazarıdır. Daha sonra kitapta bu gravürlerin alındığı kaynağın belirtilmesi zül addedilmiş, gravürler "Ergun Hiçyılmaz koleksiyonuna ait belgeler" olarak sunulmuşlardır. Dahası "yazar" Betül Gedik ve hamisi Ergun Hiçyılmaz, Nicholas de Lange'in özgün eserine zahmet edip baksalardı, kitabın sh. 149'da yer alan "İstanbul'da Musevi cemaatinden bir karı-koca" diye tasvir edilen gravürün Kudüs'lü bir çifti, ve "Selanikli bir Yahudi Kumaş Tüccarı" olarak sunulan gravürün de Fas'lı bir Yahudiyi tasvir ettiğini görebilirlerdi. "Belgeler" in 153. sahifesinde yer alan Bostancıbaşı Sicil Kaydı ters basılmış, daha da önemlisi Cahit Kayra-Erol Üyepazarıcı'nın *İkinci Mahmud'un İstanbul'u Bostancıbaşı Sicilleri* (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 1992) yayınından alındığı belirtilmemiş ve "Ergun Hiçyılmaz koleksiyonu" diye sunulmasında beis görülmemiştir.

Tüm bu yanlışlıkları ve gariplikleri içeren bir kitabın "araştırma" ve "kaynak" olabilme iddiasında bulunabilmesi hem gülünç hem de hazindir. Bu tür bir eserin Türkiye Yahudileri tarihine hiçbir katkısı olamayacağı gibi aksine bu düzeyde yanlış bilgileri ihtiva etmesi açısından da çok zararlı olduğu ve okura karşı da mümtaz bir saygısızlık örneği olduğu rahatça söylenebilir.

Abdullah Biraderler'in çekmiş olduğu bir fotoğrafta İstanbul'lu Yahudiler. (1880)